

ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Василь
Стус
Вибране

Харків
«Фоліо»
2016

Зі збірки «ЗИМОВІ ДЕРЕВА»

(1970)

* * *

Куріють вигаслі багаття,
собаки виють до зірок,
а в річці місяць, мов латаття,
доріс до повні і розмок.

І в ртутній спеці фіолету
він невимовне довго чез,
лишившись тільки для прикмети,
як цятка сяєва небес.

Самотність аркою провисла
над райські кущі в пригри снів.
Шукай по них щасливі числа,
так, як раніше ти умів:

той день, як від земної тверді
найперше сонце відійшло,
і той, що мітить знаком смерті
ще нерозгадане число.

А ти іще посередині,
ще посередині твоє.
Отож, радій вечірній днині,
допоки в ребра серце б'є.

IX.1967

* * *

Сиве небо обрієм пролилося.
Лиловіє Труханів острів.

І Дніпро у моїх очах,
катери і автомобілі.
І не розхлюпати себе,
і не витримати,
за тамбережні гони
серця не виплескати.

Гримить радіо. Надсадно тріщать сороки.
Натужно здійсмається автобус угору.
А ти відкритий — для всіх чотирьох вітрів,
відкритий, як шлюз,
з котрого
не витікає вода.

Жалами витягнулись трамваїв гальма.
Човен моторний, задерши ніс,
полишає чорну розбіглу тінь.
Баржа — під жовто-зеленими вогнями,
за баржею — жовтувата вода.

Вижовкни, світе мій,
споловій мою душу, ранній,
хай запізно омолодиться,
та зарано ще — старіти.
Вижовкни, світе мій,
від води і від берега вижовкни,
споловілим піском упади
на захмелену душу,
поки я, мов баржа, обважнений,
як шлюз з невитіклою водою,
поки пізні плавці на воді —
застряглими спогадами у горлі.

Бронзові, як жарини,
з давнини, з теміні упокореної
вихопляться ліхтарі,
як півні з прохолоди.
Ліхтарі — то про тишу вистояну,
ліхтарі — то про спогад вистражданий,
ліхтарі — то трішечки теплоти,
а більше туги.

А тобі ж хіба до тужинь?
Ти даремно не увіруєш в доброчесність,
у власну не увіруєш глупоту,
в те, що всі твої совісті і гризоти
вигадані, як злодії ночі.
Вони обкрадають тебе,
вигадані з тобою живуть
(ждуть, припишклять,
поки засвітяться ліхтарі),
потім накочуються
і п'ють з тебе душу:
присмоктами хвиль,
присмоктами недолюбленого,
присмоктами незбагненного,
присмоктами недопитих спогадів.

А ти не бережешся, ні?
А ти — не бережешся?
Думаєш — вистачить на віки?
На рік бодай — вистачить?
Не муч мене.
О не муч,
річко спогадів,
забуття мого,
річко тиші.
Сиве небо, пролите обрієм,
вितिшений Труханів острів,
тамбережні колючі присмерки —
то все не кожної ж миті
западає, виповнюючи
тебе наче шлюз, із котрого
ніколи не витікає вода.

IX.1964

БЕЗСОННОЇ НОЧІ

Думи визбираю, мов зерна,
ніби стернями колоски.
Колять сльози. Колючі сльози.
Остюками — в очах.

Ніч протовпитья, як п'яниця,
по кімнаті, по стінах шастає.

І мовчить, і мовчить. Домовий
так ходив би. Мовчав би.

За вікном гуркотять літаки,
ніби відьми — на шабаш.
Понад дахами,
понад затихлими,
понад притахлим Києвом — гуркотять.

Емігрантом. Їй-богу. Ліжко.
І на ковдрі — од вікон — ґрати.
І подушка моя скуйовджена,
і скуйовджена голова.

Що ви ловите, телевізорні
Збожеволілі антени — погорільці?
Що ви ловите — запалим ротом —
комини почорнілі?

Вам повітря забракло? Диму?
Розум спертий, як спирт, горить?
Другу ніч уже, другу — не спиться.
Жовкнуть у вікні ліхтарі.

XI. 1964

* * *

Осліпле листя відчувало яр
і палене збігало до потоку,
брело стежками, навпрошки і покотом
донизу, в воду — загасить пожар.
У лісі рівний голубий вогонь
гудів і струнчив жертвенні дерева.
Зібравши літніх райдуг оберемок,
просторив вітер білу хоругов.
Осамотілі липи в вітрі хрипли,
сухе проміння пахло сірником,
і плакала за втраченим вінком
юначка, заробивши на горіхи.
І верби в шумі втоплені. Аж ось
паде як мед настояно-загуслий
останній лист. Зажолобіє з гусінню —

і жди-пожди прийдешніх медоносів.
Так по стерні збирають пізній даток,
так вибілене полотно — в сувій,
так юна породілля стане матір'ю
в своєму щасті і в ганьбі своїй.
Схилились осоки до води,
на шум єдиний в лісі. Яр вирує,
а осінь день, як повечір'я, чує.

Кружляє лист в передчутті біди.

XI.1962

* * *

Жовтий місяць, а ще вище — крик твій,
а ще вище — той,
хто крізь зорі всі твої молитви
пересіяв, мов на решето,
він, німуючи, відкрився в тверді,
ніжністю спотворив і заляв,
і тобі, потворі, спересердя
добру мову й розум одібрав.

А підвівши добрі дві долоні,
а зітерши подуми з лица,
він промовив: радісні комоні
випущені з стаєнь правітця,
радісну стежу вам прокопитять
і заграє обрадільний степ...

А світання золоте обіддя
котиться, округле і пuste.

IX.1967

* * *

Увечері везли віолончель,
немов джмеля, дрімотного й німого,
як запліталась порохом дорога,
лягаючи трубою на плече.